

BAKGRUNDSFAKTA

Oskar Emil Tudeer föddes 30. 8. 1850 i St. Michel, där hans far, häradshövding Oskar Viktor Tudeer tjänstgjorde som domhavande. Modern, Laura Maria, f. Kuhlström var från Viborg. Moderns hemstad blev skolstad för familjens förstfödde, Emil, när fadern 1858 utnämndes till assessor vid Viborgs hovrätt. Av familjens sex barn dog fyra redan före skolåldern; till vuxen ålder levde bara Emil och hans sju år yngre syster Laura Maria Charlotta (Maj), Hemspråket var svenska, men Emil och Maj lärde sig tydligen finska redan som barn och åtminstone något tyska, engelska och franska, antagligen också litet ryska. Dessutom lärde sig Emil latin och grekiska vid högre elementarskolan i Viborg.

Sedan Oskar Viktor Tudeer 1866 avlidit vid 54 års ålder, flyttade familjen till Helsingfors, till villan nr 22 vid Brunnsparcsstranden. Havsutsikten var vacker, men vintertid kunde temperaturen på golvet mot vindsidan hålla sig under fryspunkten. När sommaren kom, flyttade Laura Tudeer med sina barn till landet, där man kunde bo och äta billigt. Villan var under sommarmånaderna "i ryssens våld", uthyrd till rika ryssar som levde badortsliv i Helsingfors. Änkepensionen var inte stor och en del av hyresinkomsterna kunde sparas för vinterns behov.

Emil studerade klassiska språk vid Alexandersuniversitet, promoverades i maj 1873 till magister och disputerade i november 1876 med en latinsk doktorsavhandling på den grekiska filologins område. Strax därpå reste han till Tyskland, där han studerade nästan två år i Leipzig och Berlin. Tydligen tillbringade modern och systemen större delen av denna tid med honom i Tyskland. Efter hemkomsten skrev han - igen på latin - en avhandling om grekisk fonetik, varpå han utnämndes till docent i grekiska språket och litteraturen. År 1885 utnämndes han till extraordinarie professor i grekiska språket och litteraturen.

Vid samma tid, i slutet av 1880, tillkom den finskspråkiga och -sinnade tidskriften Valvoja. Den stiftande trion, - E. G. Palmén, Valfrid Vasenius och Tudeer - hade redan under studietiden planerat ett språkrör "för frihetens och framstegens sak". "Docenternas tidskrift", som ville "humanisera fennomanin" och kombinera en moderat finskhetspolitik med en liberal attityd till tidens vetenskapliga, sociala och religiösa frågor, blev en viktig opinionsbildare inom politiken och kulturlivet i Finland.

Tudeer var medlem av Valvojas redaktion från grundandet till 1897, chefredaktör 1892 - 1896. Han bidrog med ett stort antal litteratur-, konst- och teaterrecensioner, men dessutom utförde han enligt Hannes Gebhardt mycket oavlönat och osynligt redaktionsarbete, som gav honom binamnet Antero Vipunen. Ett annat av hans smeknamn inom Valvoja-kretsen var "den siste atenaren", vilket av Gebhardt motiverades med Tudeers psykologiska förståelse och hans förfinade personlighet. Enligt Gebhardt var Valvoja Tudeers älsklingsbarn, som han ville hålla sig informerad om också under sin grekiska resa.

Ett mera överraskande smeknamn på en professor i grekiska språket och litteraturen var "lantbruksrådet". Namnet gavs av Gebhardt, som hade dragit Tudeer med sig till sällskapet Pellervo, vilket 1899 grundades för främjande av andelsiden.

Emil Tudeer stod i mycket nära förhållande till sin mor och sin syster. Systemen Maj vigdes i augusti 1878 med en rikssvensk vetenskapsman, August Wijkander, som hon hade lärt känna i Tyskland. På bröllopet träffade Emil Augusts tjugoåriga syster, Ellen Mathilda, som några år senare blev hans hustru. När Maj flyttade till Sverige upprätthölls kontakten med systemen med brevväxel, i början t.o.m. två gånger om veckan. Sin moder förlorade Emil hösten 1880, sedan hon opererats för strupkräfta i Wien.

År 1881 fick Emil Tudeer det s.k. Alexandersstipendiet för en studieresa. Han inledde resan med att gästa sin syster i Sverige, och där förlovade han sig med sin svägerska Ellen, "Ellikka". Genast efter förlovningsen satsade Emil sin resa, först till en filologkongress i Kristiania (Oslo), sedan till London för att studera British Museums samlingar, därefter till Berlin och slutligen över Alperna till Italien.

Breven i denna stencilerade utgåva är en liten del av de brev Emil Tudeer under fem årtionden skrev till sin syster och som nästan alla finns kvar. Maj's, Faster Majkens, brev har däremot förstörts. Det första brevet är skrivet i Florens, det sista på återresan genom Tyskland. Jag har utelämnat bara kortare stycken, som avhandlat för läsaren mindre intressanta bekanta eller mycket personliga ting. Dessutom har jag tagit med en förkortad avskrift av en artikel i Valvoja 1891 om Emil Tudeers besök i Hissarlik, där Schliemann som bäst höll på med att gräva fram antikens Troja.

Maj 1994

Leena Tuuteri

(översättning Erik Tudeer)

Firenze
Hotel Porta Rossa 4.XII.81

Älskade Maj I

O min Maj, om jag kunde bibringa dig en föreställning om huru jag njuter, om jag kunde bereda dig samma njutning! All beskrifning är fattig; huru litet har jag ej af de mest entusiastiska skildringar kunnat ana huru det känns att vara i Italien. Ofta tänker jag här på Mamma, huru litet vi förstodo att uppskatta hennes minnen. Och huru lycklig hon skulle ha varit, om hon ännu en gång med mig fått se Italien! Jag går här i en stämning, som nästan drifver mig till gråt eller skratt, så obegripligt tränga intrycken inpå mig och bringa hjertat att svälla af glädje. -

Jag lämnade Wien på morgonen den 29. Det var stark dimma, men just som vi nalkade stigningarna på Semmeringbanan, klarnade det upp; som flyende spöken drogo sig dimmassorna längs bottnen af dalklyftorna och jag fick se det härliga landskapet under klar himmel och strålände sol. Du har väl hört talas derom, August har farit den vägen; det går i zigzag uppför berget och omväxlingen af bergväggen, gröna dälдер, underliga klippsprång och i bakgrunden här och der snöhöljda toppar, allt bildar det underbaraste, vid hvarje vändning på nytt häpnadsväckande landskap.

Jag blef glad till sinnes och skref till Ellen ett järnvägsbref; stackarn, hon har på senare tider fått en hel hop sådana som säkert är svårare att dechiffrera än de varit att skriva.

- Alpernas hufvudmassa passerade jag i mörker, dock var himlen klar och månen lyste någonstädes bakom bergväggarna; då och då kunde man urskilja en jättelik snöhöljd bergtopp eller se en bäck glittra i dällden. Till och med i mörker var det härligt! Italien eller rättare sagt slättlandet, som man från gränsen vid Fonteva uppnådde efter att först hafva passerat ett tjogtal tunlar, mottog mig med varmt regn. Jag kände mig både trött och tråkig. Men närmare midnatt voro vi i Venezien! Regnet hade upphört och då jag satte mig i en gondol och gled fram längs Canale grande, då var också all trötthet försvunnen och jag kan nästan säga, att den sedan dess ej kommit tillbaka.

Jag tog in i en liten tysk hotel, Sandwirth, med den härligaste utsigt vid Riva degli Schiavoni. Du må tro det kändes underbart då jag vid uppstigandet morgonen derpå såg den spegelblanka vida och klargröna lagunen ligga framför mig och rakt midtemot

såg Giorgio Maggiore spegla sig i dess yta. Litet till höger syntes Sta Maria del Salute och till vänster skymtade Lido endast otydligt fram öfver den i solglans strålände ytan. Men jag vill ej bli vidlyftig, beskrifningar återge dock ej intrycket. Hvad som gör intrycken så intensiva är den underbara dagern, som gör att färg och form, dager och skugga, ej äro, hvad vi mena dermed, utan hvad vi i vår fantasi kunna försöka föreställa oss såsom idealt för dessa företeelser. Då jag tänker derpå, kommer jag alltid in på en parytisk tankegång: jag tänker mig en skapande fantasi, som velat göra alting fullkomlig också i skönhet; hvad denna fantasi velat, har hon lyckats skapa uti Italiens luft, dess dagar och färger. Det är såsom om ljuset här förhölle sig till det i Norden som Skaldens sublimaste bild af menskolifvet till den hvardagliga realitet, der man endast genom abstraktion skönjer det stora och goda.

I Venezia var jag 1 1/2 dag, hela tiden i rörelse naturligtvis. Marcusplatsen och kyrkan och Dogepalatsen besökte jag naturligtvis genast. Hvad det är skönt och präktigt detta palats och huru mångfaldigt i sin skönhet. Dess borggård, i renässansstil, från denna stilarts första och finaste blomstring, är fullt ut lika vacker som det så allmänt bekanta yttre. I dess praktsalar fick jag mitt lysmäte och, jag måste erkänna det, litet mer, af den venetianska målarskolan. Det är mest dess yngre mästare, som äro här representerade med takmålningar och taflor af oerhörda dimensioner, som trots all skönhet verka tröttande. - Det är Tintoretto och Paolo Veronese som här äro herskarna.

- Efter att ha middagstiden en stund suttit utanför ett kafé på Marcusplatsen och sett publiken promenera vid tonerna af militärmusik, tog jag en gondol och gjorde en färd längs Canale grande och lät gondolieren utpeka de skilda palatsen åt mig. Du må tro, att det var en njutning, att sakta vagga fram och se blott skönhet omkring sig. Innan jag, delvis på trängre kanaler, hann tillbaka under suckarnas bro, var det skymning. Jag vet ej hvad som är intressantare, att fara fram på den ståtliga Canale grande, der palats vid palats reser sig ur vattnet, romaniska, gothiska, renässanspalats, alla lika sköna, - eller att fara på de smala canalgränderna, som korsa varandra i skarp hörn, der man tycker det skall vara omöjligt för gondolen att klara sig. Allt är vackert, gondolierernas varningsrop vid hörnen, byket, som hänger öfver kanalen, trasorna som i ghetton draperat fönstren, de trasiga ställena på byggnaderna; ja, du må tro det eller inte; det var en oblandad njutning. En angenäm öfverraskning var att finna, att vattnet i kanalerna var kristall- eller snarare smaragdklart, åtminstone vid flodtiden. -

Jag glömde att nämna, att jag i Dogepalatset var i tillfälle att bedrifva fackstudier af mycket stort intresse. Under den tiden då källan för kändedomen för antiken så godt som uteslutande var

den grekiskt-romerska konstens lemningar, samlades till Venezia, herskarinnan öfver hafven och öfver stora delar af det gamla Hellas, fragmenter af äkta hellenisk konst, hvilka nu först hafva blifvit riktigt uppskattade om än tillsvidare mycket litet använda för forskningssyften. Ett par tre timmar sysslade jag med att studera dem och göra anteckningar. Det var mycket roligt att hafva haft nytta även för mina egentliga studier af detta besök.

Andra dagen skickade jag effekterna före mig till bangården för att någorlunda lugn och fri kunna egna ett par timmar åt gallerierna i Academia dell'Arte, den stora hufvudsamlingen af venetiansk konst. Den öppnades först kl. 10 och kl. 12,40 skulle tåget gå. Jag hann således dessförinnan ännu litet se mig om, till fots och i gondol; dagen och dagrarna voro om möjligt ännu härligare än dagen förut. Jag for ut till Giorgio Maggiore, der jag hade den härligaste öfverblick öfver det i solsken badande Venezia. I galleriet njöt jag af härliga verk af Tizian, hans föregångare Giovanni Bellini och Pala Vecchio, hans samtida, den för mig hittills nästan obekanta Bonifacio, den präktige, men mig ej tilltalande Paolo Veronese o.s.v. På vägen till bangården hann jag ännu besöka kyrkan Frati, intressant för arkitektur och minnesmärken.

Och så bar det af vidare. Litet efter nio på qvällen var jag här i Firenze och tog in på Hotel Porta Rossa, vid Via Porta Rossa, der jag trufdes synnerligen bra, ehuru mitt rum är oeldadt och jag således under dagen ej någon längre stund kan vistas der.

Den 5.

Så långt hann jag i går qväll, innan stugan blef mig för trång och för kall. Jag gjorde som italienarna, gick på teatern. - men till ordningen. Jag har här upplefvat, hvad jag trodde omöjligt, jag har njutit ännu mera än i Venezia. Det ligger i den florentinska konsten med all lefnadsglädje en grundton af intelligens och kraft, som gör den ännu mera uppfriskande än den venetianska. Och så är man här ej i en sagovärld, der elementerna tyckas hafva bytt plats, man vandrar på jorden, en så härlig jord att man ville omfamna den, som Scipio Africanus omfamnade Africa. Den arkitektur som uppväxt på denna jord är därför så att säga normalare: om föremålet för den idealiserade efterbildning, som är konstens väsen, i arkitekturen är själfva materien, jordmassan eller om man så vill, tyngdkraften och motståndskraften - så måste arkitekturen i Firenze under förutsättning af annars lika blomstring blifva någonting mera absolut fulländadt än i Venezia. Det samma gäller om öfriga konster.

Att vandra på de trånga gatorna och se huru palatsens djärft och kraftigt framskjutande karniser afteckna sig mot den klara himlen, är underbart skönt, ej blott der dager och skymning mötas, också nere der ständigt blott reflekteradt ljus råder, är

detta ljus dock mättadt af färg. Stundom tycker jag, att luften är lika intensift blå som bäckarna i Schweiz smaragdgröna; lika trolskt vacker som klippbotten skimrande genom dessa bäckars vatten, lika strålande synas föremålen i den Italienska luften.

Genast första qvällen gick jag ut till Piazza della Signoria, der Palazzo Vecchio reser sig så trotsigt och dock så skönt; en sida af torgen intagas af Loggia degli Lanzi hvaraf Feldherrenhalle i München är en efterbildning. Men i stället för två stackars bayerska generaler står här ett helt samhälle af skulpturverk från antiken, den tidigare och senare renässansen; det kändes eget att i mörkret eller halfdunklet vandra mellan statyerna: Menelaos och Patroklos (antik), Donatellos Judith, Benvenuto Cellinis Perseus, Sabinskorna af Giov. di Bologna o.s.v. gamla kära bekanta omgäfvade mig der.

Och naturligtvis vandrade jag sedan till Piazza del Duomo. Hur häpen blef jag ej då jag såg Glottos Campanile skimra i månskenet! Jag hade tänkt mig den som en intressant lemning från tiden då konsten famlade efter form; och jag fann ett verk så fulländadt till form, så rikt i sin prakt af olckfärgad marmor, att jag vet ej hvad jag dermed skulle kunna jämföra. Resningen den elegantaste tänkbara och allt ändå alvarligt och storartadt, trots färgprakt och materiets rikedom. Så kände jag igen Baptisteren och den väldige Domen, också de praktfulla i sin stolta marmorskud och domen så väldig.

Naturligtvis förnyade jag genast på morgonen dessa bekantskaper - med Domen gjorde jag t.o.m. en någorlunda förtrogen bekantskap, i thy att jag, lifvad som jag var, lät mig föras ända upp till toppen af kupolen och än högre. Det var mycket roligt att studera arkitekturen på nära håll, - att ej tala om utsigten och -insigten, från ett par af de höga gallerierna var man i tillfälle att blicka ned i kyrkan och fick på detta sätt en öfverblick, en sammanfattande föreställning af dess storlek. Då jag var på galleriet just under kupolen, syntes menskorna nere i kyrkan så som myror och då jag derifrån blickade uppåt såg dock lanterninen helt liten och obetydlig ut; då jag slutligen kom till dess fot, fann jag den vara ett ståttigt torn, uppfört af hvit marmor och ornamenteradt på det allra härligaste. Ännu högre klättrade jag slutligen på ett slags pinnstege infäld i muren, vertikalt uppåt, som i en skorsten, ända in i kulan, det sista bara för rollighetens skull; jag hade varit färdig till hvilka dumheter som helst. - Intressant var att se huru, ju högre upp man kom, desto mera öfvergick gotiken till renässans (en omöjlig mening, men jag skrifver i fläng). Det var ju också sekler som byggde Domen, ännu bygges på fasaden.

- Så till Uffizierna! Du vet det stora tafvelgalleriet och antiksamlingen. Första gången hann jag nästan endast med den

florentinska skolan och Tribuna, sanningens hjerta, der den Mediciska Venus står omgifvet af det skönaste galleriet eger i måleri och (antik)skulptur. Vet du, den Mediciska Venus är ändå i marmor förtjusande vacker; nu förstår jag den hänförelse hon väckt. En hetär är hon, det är visst sant; Tizians nakna kvinnor, hos hvilka den kroppsliga, sinliga skönheten dock är hufvudsaken, ja, Rubens glödande och sprittande köttslighet äro den renaste kyskheten i jämförelse med henne, men skön är hon. Mest har jag dock i Uffizierna intresserat mig för den florentinska skolan; har lärt mig beundra Domenico Ghirlandajo; lärt mig att den torre Sandro Botticelli kunnat skapa rent af sublima verk; lärt mig att i Fra Bartoloeo känna en af kungarna i konstens rike, lärt mig att allt mera hålla af Andrea del Sarto o.s.v.

- Dagen derpå hade jag att lära ännu någonting nytt. I Sta Grace såg jag Giottos storverk, freskerna ur Joh. Döparens, Joh. Evangelistas och St. Fransiscus historia. Hade redan Campanilen lärt mig att hafva aktning för denne banbrytare, så lärde jag nu hvad ett snille förmår att skapa. Med de enklaste medel har han åstadkommit så sublim skönhet, att man als ej behöfver hafva hänsyn till hans kända konsthistoriska betydelse för att beundra, vördas och njuta.

- Ännu en stegring; jag gick härifrån till Sagrestia Nuova vid San Lorenzo och såg Michel Angelos Medici-kapell. Maj, jag stod framför hans "Morgon" (den kvinnliga gestalten på Lorenzo di Medicis sarkofag) och försökte gång på gång förgäfvets slita mig derifrån; den oändliga sorg som talar ur hennes drag och gestalt grep mig så att jag hade velat falla till jorden och gråta öfver lifvets ve, som Michel Angelo skådat. Jag mindes Michel Angelos verser om hans "natt" - "*Ijuf är mig sömnen, Ijufvare af sten att vara*" o.s.v. I "Morgon" ligger samma vemod, men oändligt mycket djupare, ty hon har vaknat och blickar framåt utan hopp, med fullt medvetande om att frihetens stora tid är förbi, att solen har gått ned för Firenze. Jag hyser ej det ringaste tvifvel om att Michel Angelo vid dessa gestalter tänkt på sitt fäderneslands olycka. Det är otänkbart, att han annars kunnat uttrycka en smärta af sådant djup, sådan, jag ville säga verldsomfattande storlek. I Uffizierna har jag sedermera gått igenom de antika skulpturerna. Der finnas präktiga intressanta saker, mest dock från grekisk-romersk tid. Till dessa höra dock så storartade och viktiga saker som Niobegruppen!

- Så Palazzo Pitti, nästan altigenom pärlor af målarkonst, mycket af Rafael (Jag måste ännu nämna att jag sett Fra Angelicos fresker i klostret San Marco och förstår att han kunde tro sig inspirerad af himlen). I almänhet har jag varit i kyrkor och samlingar från 9 - 10 till 4 då samlingarna stängs. Så har det gått att vara snabb på benen för att före solens nedgång hinna till någon utsigtspunkt i omgifningarna; landet är så härligt att man

ville falla ned och tillbedja. Sålunda har jag varit på fötterna oafbrutet till 6 -på slutet i månsken. Kl. 6 table d'hôte; då jag under förmiddagen efter morgonkaffet vanl. endast förfriskat mig med drufvor för 15 cent, har jag behöft ett duktigt mål, ett så duktigt mål som table d'hôten för 5 francs (med vin) skulle à la carte kosta mera..men så har jag också häpnat öfver mina krafter. På qvällarna har jag ett par gånger varit på teatern och efteråt ännu alltid promeneradt i månskenet för att njuta af arkitekturen.

I qväll har jag insvept i min plaid suttit inne och skrivit. Men nu måste jag sluta. Jag har fått min räkning och bryr mig inte om att beställa nya ljus derutöfver. I morgon kl. 7,50 bär det af till Rom!

Mycket skulle återstå att tala om; ingen minut är utan lifvande intryck. Men mycket skulle ännu återstå att se, i det ena som i det andra afseendet måste man ställa en gräns för sig.

Älskade Maj, i brevet ligger ett minne från Wien.
Omfamna August och kyss de små solstrålarna å mina vägnar.

Din Emil

Korfu 20.XII 81

Min Maj!

Har du känt dig glömd och förgäten då du på så länge ej haft bref af mig? Jag hoppas att du ej haft denna känsla i samma grad som jag haft behovet att skriva och känt sjelfförebråelser öfver att ej förr hafva gjort det. Det synes mig en oändligt lång tid sedan jag skref, ty så oändligt mycket har jag sett. Icke som skulle jag njutit i Rom såsom i Florenz, det hade varit mer än en människa kan tänka sig. En naturlig reaktion i form af kroppslig trötthet (relativ; i och för sig ej svår) och likgiltighet för konstnjutning (ej för konststudium) inträdde i sjelfva verket samtidigt med min ankomst till Rom. Dertill kommer hvad som kanske var hufvudsaken, att vädret blef otrefligt; kallt och dock åskdligt och nästan oafbrutet regningt. Ej heller behagade mig hotellet, menskorna o.s.v. så som i Florens.

Och dock har jag njutit, njutit och inhemtat och med våld måst sätta band på min ifver, för att ej yttermera anstränga mig. Intet under om jag på qvällarna var för trött för att kunna skriva. - Jag kan säga, att jag i Rom helt och hållet inskränkte mig till

antiquiteterna och det till dem i offentliga samlingarna och de stora utgrävningarna. Och dock var jag strängt upptagen från den 6 på eftermiddagen till den 15.

Genast första qvällen vandrade jag ensam upp till det forna Capitolium och derifrån ner igen till Forum Romanum och så till Colosseum. Det var månsken och jag blef så lifvad som i Firenze och det vill säga mycket. Jag ströfvade in och ut under hvalvbågarna, klättrade upp på hvalven och gjorde med ett ord riktiga pojkestreck; slutligen då jag tyckte förarens facklor uppe i de öfre gallerierna sågo så trefliga ut, lät jag föra mig upp från afsats till afsats ända till den högsta våningen. Hvad det var vackert, utsigten utåt och inåt, in i den väldiga amfiteatern! Icke blef jag öfvervåldigad af ställets minnen, men jag njöt af det storartade, väldiga och ännu i ruiner vackra.

Naturligtvis var jag der också sedan en gång vid dagen liksom jag också ganska ordentligt studerade lemningarna på Forum och de öfvervåldigande ruinerna på Palatinska berget. Just då jag vandrade på och under kejsarpalatsens väldiga hvalf, strök ett åskväder nära förbi; trots min nya guttaperka öfverrock fick jag en god stund lof att sitta på en trappa under de höga hvalfven; det var präktigt att höra åskan rulla och se blixterna ljunga öfver de gamla tyrannernas himlatrotsande borgar! Till och med jag, matt som jag var och plågad af tryckning på hufvudet under åskvädret, kunde ej annat än njuta.

Dessa minnen på Palatinska berget äro det mest storartade och pittoreska i hela Rom. - Jag behöfde ganska stor flit för att under min vistelse i Rom gå igenom antiksamlingarna på Capitolium, det gamla och det nya Capitolium-museet samt de väldiga Vatikanska samlingarna. Det gälde att öfva sig att se och uppfatta snabbt, att hitta ut det sevärda och hastigt bilda sig någonting likt en uppfattning, någon kombination. Det hade ej lyckats mig utan den hjälp jag finner uti att göra anteckningar.

- Jag ser på klockan och finner att jag endast har några minuter kvar innan posten går. Förlåt om brevet blir slarfvigt och anse det ej kärlekslöst!

- Efter en präktig resa öfver Ion.hafvet (alldeles lugnt) kom jag hit på e.m. den 17. Corfu är det härligaste jag sett! Här är jag i södern, här vandrar jag mellan orangeträd med doftande blommor och glödande frukter, här är hafvet så underbart blått, bergen i Albanien och på Corfu sjelft så ståtliga, så ädla till sina linjer, här är sol och värme. I går var visserligen en regndag, men i dag är så härligt att jag glömt gårdagen. Jag stannar här några dagar under förevändning att vänta underrättelser från Olympia, men i sjelfva verket för att hvila efter öfveranstängningen i Florenz och Rom.

Dock är jag ingalunda utan tillfälle till studium. Jag sökte genast andra dagen upp ruinerna af ett tempel utom staden i den härligaste lund af urgamla olivträd invid branten af hafvets strand. Så har jag sett några af de värdefullaste inskrifter (piirtokirjoitus, tav. kiveen hakattu kirjoitus) som finns. De äro mig ej obekanta, ty jag har användt dem vid mitt arbete om digamma. Men det är naturligtvis ytterst intressant att se dem i original; också har jag börjat taga aftryck af dem i fuktadt papper. Jag har blifvit bemött med utmärkt, verkligen förekommande vänlighet af tyske konsulin Fels, till hvilken jag hade rekommend. fr. Curtius, likaså af en grek, Professor Romanos. I dag mötte jag prof Plo fr. Köpenhamn, en bekant från filologmötet i Kristiania; med honom kommer jag att göra åtskilliga utflykter till ställen med fornlemningar.

Förlåt, jag måste sluta. Brevet är ej mycket värdt men det visar genom blotta sin tillvaro ändå att jag tänkt på dig. Jag önskar dig, August och solstrålarna samt syster Anna, som väl är hos eder, varm julglädje. Älskade Maj, glöm ej din trogne

Emil

Patros 27 XII 81

Min Maj!

Det sista brevet jag sände dig var skrifvet i sådan flygande fart, att jag riktigt skäms därför. Och jag är rädd att sådana bref lätteligen hos dig väcka den tanken att jag numera endast eger öfverloppstunder för dig. Förlåt mig detta intryck om du haft det och tro ej att det är riktigt! Det är väl rätt svårt för eder, som sitter i det varma hemmet, der den ena dagen är lik den andra i lugn och fridfull sträfvan för de älskade, att föreställa eder på hvilket böljande haf af nya intryck jag illat fram altsedan jag lemnade Tyskland.

Dagarna hafva varit endast njutning: nya intryck, nya vyer, nya kunskaper tyckas strömma in genom alla porer; och på qvällarna, då har jag varit för trött att sätta mig ned och skriva ordentliga bref. Det har ej varit denna plågsamma nedsättning af alla lifsandar, som jag så väl känner. Det har blott varit en andlig matsmältningsshvila, som jag haft väl behof af. Derfor har en stor del af min korrespondens med Ellen förts på sjelfva resorna; därför har du också fått så få och så dåliga bref. I qväll hoppas jag hafva tid att skriva litet ordentligare; ty i dag har jag inte tröttat mig andligen.

I Corfu stannade jag till den 24. Det var fortfarande en härlig tid. Jag talade väl senast om att jag sammanträffat med prof. Pio, en bekantskap från mötet i Kristiania. Han vistas på Corfu med fru och barn och är hemmastadd i Grekland mer än de flesta greker. Utmärkt vänliga hafva de varit mot mig; jag har med dem gjort utfärder och promenader till intressanta ställen och haft råd och hjälp på allt sätt. En grekisk professor Romanos och tyske konsulin Telo hafva också hvar på sitt sätt varit mig behjelpiga, så att jag haft nöjet att se och kopiera inskrifter osv.

- Någon härligare fläck på Guds gröna jord kan ej finnas än detta Corfu; för hvarje dag uppfattade jag allt bättre hvarför de gamla så gerna lokaliserade sagan om Scheria, det af gudarna så underbart välsignade landet, på Korkyra (Corfu).

- Sista dagen var emellertid stormig och regnig. Jag hade ej att vänta någon trefflig julafton! Den blef dock bättre än jag hade väntadt; ehuru jag var ombord redan kl. 4 1/2, lemnade vi ej Corfus trygga hamn före 9 och då hade jag redan hunnit gå till hvila. Min julafton tillbragtes med att skriva bref, först vid dager uppe på däck, sedan nere i salongen. Naturligtvis var detta bref till henne, med hvilken jag hädanefter år efter år, så länge åren räcka till, hoppas dela julqvällens glädje och frid. Mången tack flög också öfver till eder; jag försökte föreställa mig min älskade Ainos glädje och lilla Theodors jubel och föräldrarnas varma känslor.

- - -

- Så i vexlande drömmar tillgragte jag min julqväll på den grekiska ångbåten i Corfus hamn. - Jag lade mig tidigt och sof godt. Men från dagningen blef färden svår. Vi kommo ut på den öppna sträckan mellan Paxos och Kephallene och der hade den häftiga östanvinden spelrum. Ett försök att stiga upp på morgonen och ett annat på eftermiddagen för att se Ithaka, förblefvo ej ohämnade. Först då vi lågo i lugn i Kephallenes präktiga hamn, kunde jag gå upp och få mig min middag.

Tidigt följande morgon foro vi vidare, färden gick via Zante (Zakynthos). Föga fick jag se af Zante, Flor di Levante, det var visst förmiddag, då vi kommo dit, men hamnen var en öppen redd och svallningen obehagligare än ute på hafvet. Den dagen hunno vi ej längre än till udden Araxas, der vi i god tid på eftermiddagen lade oss i lä för att vänta på bättre tider! Först i dag på morgonen pinade vi oss i stickande motvind tum för tum in i Patrosbukten.

I stället för att komma fram hit på söndag eftermiddag anlände vi i dag, tisdag, kl. 11 f.m. Jag låg under nästan hela färden, men mädde, så länge jag gjorde det, icke vidare illa. Sällskapet på båten var uteslutande grekiskt. Kaptenen kunde af främmande språk endast "all right" och "very well", en af passagerarna kunde

franska och roade sig och reskamraterna med att tolka hvad jag kunde förtälja om is och snö, långa vintrar och vackra somrar uppe i Norden.

Så har jag nu öfver varit en storm ute på Medelhafvet; det var ej någon orkan, utan en mycket stark men fullkomligt jämn östanvind, som bragte hafvet att rulla i väldiga klargröna böljor från hvilka skummet yrde som snö. I dag kunde jag vara uppe en stund och det lönade nog obehaget: himlen var klar och skummet glittrade i solskenet, då det öfveröste kommandobryggan, der jag satt i kaptensens hytt. Vågorna rullade i långa jämna rader, sådana man ser på bilder; allt i stil med de skarpa ädla konturerna af klippor och berg.

Jag hade sista dagen i Corfu af Telo fått underrättelser om Olympia, men så sväfvande att jag måste stanna här i Patros för att få närmare besked. Här var konsuln (den tyske) Hamburger, kompagnon till Telo, genast beredd att telegrafera till Pyrgos, höra åt efter vagn-lägenhet till Olympia osv. med den mest förekommande vänlighet. Emellertid kom afgörandet förrän jag kunde vänta det. Dr. Turgold, som jag skulle träffa i Olympia och till hvilken jag skref från Rom, har i ett bref som just i dag kom fram hit, underrättat Hamburger om att han lemnat Olympia för några veckor. Således reser jag till Athen med första lägenhet, d.ä. i öfvermorgon bittida. Det är godt och väl; jag hinner i Athen lära mig något mera nygrekiska och för resten sätta mig ordentligt in i sakerna och har ändå hopp om att senare finna Turgold i Olympia; detta vill jag gerna för att hafva Curtii personliga rekommendation mig till gods.

Jag måste säga, att jag fägnar (fägna= iloita, olla tyytyväinen) mig öfver denna vändning. Litet lugnt arbete skall smaka godt efter hastverket i Italien och resans fröjder och mödor. Och godt skulle det också smaka att i Athen fira min rätta jul med mina älskade. Ty der hoppas jag finna en hop bref af Ellen och åtminstone någon af dig.

- - -

Då du får detta bref, är ett nytt år inne, det år, som skall blifva vändpunkten i mitt lif. Vet du Maj, jag vågar allt mera hoppas, att vändpunkten skall blifva afgörande för mitt lif i många afseenden. Jag vågar allt mera hoppas att den vändning i mitt lif, som skall ega rum i höst eller nästa vinter skall åtföljas af den länge efterlängtade vändningen i min kroppsliga och andliga utvecklingsgång. Jag känner mig så innerligen tacksam öfver att på denna resa hafva sett, att jag kan se, kan inhemta, kan bilda mig ett sjelfständigt och varaktigt omdöme, allt saker hvilka jag stundom betviflat. Hos mig finns mycket mera andlig friskhet än jag under tviflets och trötthetens dagar vågat hoppas. Är du ej glad med mig, min Maj? Går allt fortfarande väl, så kan jag börja det nya lifvet vid Ellens sida ej blott med öfvertygelsen, att jag